

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

21 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska (przewodniczący)

SSN Piotr Telusiewicz (sprawozdawca)

SSN Mariusz Załucki

Protokolant Anna Młyniec

po rozpoznaniu na rozprawie 21 listopada 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Skarbu Państwa - Marszałka Województwa [...]
od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 20 września 2021 r., I ACa 531/21,
w sprawie z powództwa A. G.
przeciwko Skarbowi Państwa - Marszałkowi Województwa [...]
o zapłatę,

1) oddała skargę kasacyjną;

2) zasądza od Skarbu Państwa - Marszałka Województwa [...] na rzecz A. G. kwotę 11 250 (jedenaście tysięcy dwieście pięćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Piotr Telusiewicz

Beata Janiszewska

Mariusz Załucki

UZASADNIENIE

Powód A. G. domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa - Marszałka Województwa [...] kwoty 3 193 142,91 zł z ustawowymi odsetkami od 22 lipca 2011 r. do dnia zapłaty.

Wyrokiem z 22 października 2012 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił powództwo z uwagi na brak legitymacji biernej strony pozwanej. Sąd ten stwierdził, że w sytuacji, w której źródłem wykonywania zadań z zakresu administracji publicznej, a dokładniej z zakresu administracji rządowej, przez jednostkę samorządu terytorialnego jest ustawa, to odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu tego zadania ponosi wyłącznie jednostka samorządu terytorialnego.

Na skutek apelacji powoda Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 1 marca 2013 r. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu. Sąd drugiej instancji stanął na stanowisku, że analizowane rozwiązania prawne, określają podmiot odpowiedzialny za wykonywanie obowiązków, tak co do utrzymywania wałów przeciwpowodziowych, jak i co do zachowania lub odtworzenia dna lub brzegów rzeki. Jest nim Skarb Państwa jako właściciel reprezentowany przez marszałka województwa jako wykonawcę zadań, ale bez powiązania tego obowiązku z województwem jako jednostką samorządu terytorialnego.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z 13 września 2018 r. zasądził od pozwanego Skarbu Państwa - Marszałka Województwa [...] na rzecz powoda kwotę 2 689 737,89 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 23 lipca 2011 r. do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałym zakresie. Sąd ten uznał co do zasady odpowiedzialność strony pozwanej za szkodę poniesioną przez powoda i ustalił jej wartość, opierając się na zgromadzonych w sprawie dowodach. W związku z powyższym Sąd Okręgowy oddalił powództwo w zakresie przekraczającym tę wartość. Oddalił także powództwo w stosunku do Wojewody [...] z uwagi na brak po jego stronie legitymacji w sprawie.

Na skutek apelacji, wywiedzionej przez Skarb Państwa, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, wyrokiem z 19 marca 2019 r., uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu. Sąd

odwoławczy uznał, że Sąd pierwszej instancji nie poczynił wystarczających ustaleń co do różnych współprzyczyn przerwania wału przeciwpowodziowego, skoro z opinii wszystkich biegłych wynikało, że owe współprzyczyny zaistniały, a także nie rozważył, czy i jakie zależności przyczynowe zachodziły, oraz nie wyjaśnił, czy te i inne zdarzenia miały ostateczny wpływ na rozmiar szkody. Wedle Sądu Apelacyjnego, przy ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Okręgowy powinien zbadać kwestię odpowiedzialności strony pozwanej za dodatkowe koszty związane z realizacją umów zawartych z poszczególnymi kontrahentami, które obejmowały zakup przez powoda sadzonek od innych dostawców oraz ich transport z zagranicy.

Uwzględniając powyższe zalecenia przy ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Okręgowy we Wrocławiu, wyrokiem z 28 stycznia 2021 r., zasądził od pozwanego Skarbu Państwa - Marszałka Województwa [...] na rzecz powoda kwotę 2 689 737,89 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 23 lipca 2011 r. oraz orzekł o kosztach procesu. Sąd Okręgowy w uzasadnieniu wyroku obszernie przedstawił poczynione ustalenia faktyczne, z których wynikało w szczególności, że przyczyną szkody doznanej przez powoda jest zaniechanie utrzymania w należyтым stanie budowli przeciwpowodziowych wbrew obowiązkom wynikającym z przepisów Prawa wodnego. Sąd ten wskazał, że na podstawie art. 386 § 6 k.p.c. jest związany oceną prawną zawartą w wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 1 marca 2013 r., zgodnie z którą podmiotem odpowiedzialnym za należyte utrzymanie urządzeń melioracyjnych jest Skarb Państwa jako właściciel reprezentowany przez Marszałka Województwa [...] jako wykonawcy zadań, ale bez powiązania tego obowiązku z województwem jako jednostką samorządu terytorialnego.

Wyrokiem z 20 września 2021 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił apelację pozwanego Skarbu Państwa od powyższego wyroku. W uzasadnieniu podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, uznając za niezasadne zarzuty apelacji, w tym zarzut naruszenia art. 386 § 6 k.p.c.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł pozwany Skarb Państwa - Marszałek Województwa [...], zaskarżając ten wyrok w całości. Skargę oparł na obu podstawach kasacyjnych, podnosząc zarzuty naruszenia art. 386 § 6 k.p.c., art. 11 ust. 1 pkt 4 i art. 75 ust. 1 i 2 ustawy z 19 lipca 2001 r. - Prawo wodne (t.j. Dz.U. z

2017 r. poz. 1121 ze zm.) oraz art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie wojewódzkim i art. 481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 363 § 2 k.c. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu. Powołując się na art. 415 k.p.c., wniósł także o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kwoty 5 224 827,62 zł tytułem zwrotu świadczenia spełnionego przez pozwanego na rzecz powoda.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności rozważenia wymaga podniesiony przez skarżącego zarzut naruszenia przepisów postępowania tj. art. 386 § 6 k.p.c. mającego zastosowanie w przypadku uchylenia zaskarżonego wyroku przez sąd odwoławczy i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Na podstawie powołanego przepisu ocena prawna wyrażona w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiąże zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Wyjątki od związania sądu wskazaną oceną prawną przewidziano w zdaniu drugim powołanego artykułu. Od wejścia w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469), tj. od 7 listopada 2019 r., wspomniany wyjątek zachodzi również w przypadku, gdy po wydaniu wyroku sądu drugiej instancji Sąd Najwyższy w uchwale rozstrzygającej zagadnienie prawne wyraził odmienną ocenę prawną.

W okolicznościach rozpoznawanej sprawy ocena prawna, będąca przedmiotem sporu między stronami, dotyczyła legitymacji biernej w sprawie o naprawienie szkody wyrządzonej na skutek utrzymania w nienależytym stanie wałów przeciwpowodziowych. W uzasadnieniu wyroku kasatoryjnego z 1 marca 2013 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu stwierdził, że odpowiedzialność w tym zakresie ponosi Skarb Państwa jako właściciel reprezentowany przez Marszałka Województwa [...].

Uchwałą z 27 lutego 2020 r., III CZP 57/19, Sąd Najwyższy w pkt 1 rozstrzygnął, że „Województwo ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą za

niezgodne z prawem działania lub zaniechania marszałka województwa realizowane przy wykonywaniu władzy publicznej w ramach zadań zleconych z zakresu administracji rządowej, o których mowa w art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1121 ze zm.).”

Pomimo podjęcia powyższej uchwały, Sąd Okręgowy we Wrocławiu w wyroku z 28 stycznia 2021 r., uwzględniającym żądanie pozwu, uznał za wiążącą ocenę prawną Sądu Apelacyjnego, w której odpowiedzialność przypisano Skarbowi Państwa. Stanowisko o związaniu tą oceną prawną podzielił Sąd Apelacyjny również w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Sąd ten stwierdził, że przewidziany w art. 386 § 6 zdanie drugie k.p.c. wyjątek od związania sądu oceną prawną ze względu na wydanie uchwały przez Sąd Najwyższy zachodzi wyłącznie w przypadku uchwały podjętej w tej samej sprawie. W ocenie Sądu Apelacyjnego pogląd odmienny, poszerzający zakres tego wyjątku również na uchwały w innych sprawach, pozostawałby w sprzeczności z przepisami regulującymi moc wiążącą uchwał Sądu Najwyższego.

Dokonanej w ten sposób ocenie przeczy jednak wykładnia językowa powołanego przepisu, w którym jest mowa o uchwale rozstrzygającej zagadnienie prawne, bez doprecyzowania, że chodzi o uchwałę wydaną w danej sprawie. Ponadto nie ulega wątpliwości, że związanie sądu oceną prawną wyrażoną przez inny sąd stanowi wyjątek od konstytucyjnej zasady podległości sądów wyłącznie Konstytucji i ustawom (m.in. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z 30 marca 1999 r., III CZP 62/98, OSNC 1999, Nr 10, poz. 166; postanowienia SN: z 19 listopada 2008 r., III CZP 21/08; z 29 października 2009 r., III CZP 79/09; z 12 stycznia 2010 r., III CZP 106/09). Przepisy, w których przewidziano takie związanie, należy zatem traktować w kategoriach ustawowych wyjątków, z czego wynika postulat ich ścisłej interpretacji. Wynika stąd, że ewentualne wątpliwości przy wykładni przepisów należy rozstrzygać na rzecz samodzielności jurysdykcyjnej sądu.

Nie można przy tym zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, zgodnie z którym przyjęcie, że w art. 386 § 6 k.p.c. jest mowa również o uchwałach wydanych w innych sprawach oznacza przyznanie takim uchwałom mocy wiążącej. Związanie sądu uchwałą należy bowiem

odróżnić od wygaśnięcia związania sądu wcześniejszą oceną prawną sądu odwoławczego. W tym drugim przypadku - występującym między innymi w rozpoznawanej sprawie - wydanie uchwały przez Sąd Najwyższy powoduje przywrócenie stanu braku związania oceną prawną wyrażoną wcześniej przez sąd odwoławczy. Jednocześnie sąd nie jest jednak związany uchwałą i powinien określone zagadnienie prawne rozstrzygnąć samodzielnie. Można przyjąć, że ustawodawca w znowelizowanym art. 386 § 6 k.p.c. poszerzył zakres swobody sądu orzekającego, umożliwiając sądowi wzięcie pod uwagę także stanowiska przyjętego w uchwale Sądu Najwyższego.

Przywołana wyżej „samodzielność” sądu skutkowała w niniejszej sprawie prawidłowym rozstrzygnięciem. W kontekście szkody wyrządzonej powodowi przypomnieć należy, że Sąd Okręgowy jednoznacznie przesądził o odpowiedzialności strony pozwanej za szkodę, jaką poniósł powód na skutek powodzi w 2010 i 2011 r. Takie stanowisko, na tle podniesionych zarzutów apelacyjnych zostało potwierdzone przez Sąd Apelacyjny. Sąd drugiej instancji jasno sprecyzował, że „zaniechania strony pozwanej polegające m.in. na braku badań pięcioletnich wału, stanowiły jedną z zasadniczych przyczyn powstania szkody (niezależnie od innych w postaci niewykonania choćby zaleceń pokontrolnych z 2009 r.), skutkowały brakiem wykrycia nieprawidłowości, a więc pozostawały z nią w adekwatnym związku przyczynowym”. Również Sąd Apelacyjny wypowiedział się w kontekście zastosowania w sprawie art. 481 § 1 k.c., w tym ustalenia daty początkowej naliczania odsetek.

Rozstrzygając zatem kwestie podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów dotyczących naruszenia prawa materialnego, Sąd Najwyższy wskazuje, przy uwzględnieniu wyżej przeprowadzonego wyводу, iż w przedmiotowej sprawie zostały spełnione przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa.

Tak zarysowana koncepcja Sądu Najwyższego, wyrażona na kanwie podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów, nie może zamazywać przebiegu sprawy oraz bezrefleksyjnie przekreślać kilku orzeczeń wydanych w niniejszej sprawie na przestrzeni kilkunastu lat trwania przedmiotowego procesu. Problem legitymacji biernej po stronie pozwanej i nierozłączna z nim kwestia skutków wydania

uchwały, powinien być rozpoznawany również przy uwzględnieniu zasady słuszności. Jak wskazuje się w doktrynie, „słuszność stanowi przede wszystkim jedną z podstawowych kategorii, na których zbudowany jest cały system prawa cywilnego, stąd też należy ona do najważniejszych dyrektyw orzekania we wszystkich sprawach cywilnych, w których występuje margines swobody oceny” (A. Górski, Słuszność w orzekaniu sędziego cywilisty, Białostockie Studia Prawnicze 17(2014), s. 116).

Potwierdził to Sąd Najwyższy, wskazując, iż rozstrzyganie sporu według zasad słuszności pozwala sądowi na zastąpienie prawa pozytywnego normami społecznymi i przeprowadzenie według tego kryterium oceny wszelkich okoliczności spornego stosunku (wyrok SN z 28 marca 2017 r., II CSK 444/16). Trafnie zatem w zaskarżonym orzeczeniu Sąd Apelacyjny stwierdził: „powód, po prawie 12 latach powyższego, wyczerpującego sporu, pozostałby bez tej ochrony (pomimo wykazania zasadności swych roszczeń), wobec faktycznego wyeliminowania podmiotów odpowiedzialnych za ich spełnienie (z racji prawomocnego oddalenia powództwa w stosunku do Województwa Dolnośląskiego z uwagi na brak jego legitymacji), czego nie można byłoby zaaprobować”.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w punkcie 1 sentencji wyroku.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z § 2 pkt 8, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Przypomnieć należy, iż skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu, wskazując przy tym art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. Dodatkowo złożył wniosek restytucyjny (pkt IV.2). Na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie trzecie k.p.c. powołany przez skarżącego art. 415 k.p.c. stosuje się odpowiednio przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Należy podzielić pogląd, zgodnie z którym ze sformułowania powołanego przepisu wynika, iż w razie wydania przez Sąd Najwyższy orzeczenia kasacyjnego wniosek restytucyjny uwzględnia albo oddala sąd, któremu sprawa w wyniku uchylenia została przekazana (wyrok SN z 22 marca

2006 r., III CSK 30/06). W przedmiotowej sprawie taka sytuacja nie miała jednak miejsca. Skarga kasacyjna została oddalona, zatem złożony, na podstawie art. 415 k.c., przez skarżącego wniosek nie podlegał rozpoznaniu. Wniosek ten mógłby być rozważany tylko w sytuacji wskazanej w art. 398¹⁶ k.p.c.

Piotr Telusiewicz

Beata Janiszewska

Mariusz Załucki

[t.n.]